

СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛЕКСІКАГРАФІЯ

ЛЕКСЕМНЫЯ ТЛУМАЧАЛЬНЫЯ СЛОЎНІКІ

Працяг. Пачатак у № 1.

4. Слоўнікі мовы аўтара – тып семантычных лексемных слоўнікаў, у якіх падаюцца і тлумачацца словы, ужытыя ў творах пэўнага аўтара або асобным яго творы. Умоўна ў паняцце “слоўнік мовы пісьменніка” ўключаюцца таксама слоўнікі лексікі і фразеалогіі, выкарыстанай на старонках газет, часопісаў і інш.

Такія даведнікі ствараюцца найперш на матэрыяле творчасці найбольш выдатных асоб у гісторыі нацыянальнай культуры. Слоўнікі мовы пісьменнікаў важныя для вывучэння аўтарскага стылю, гісторыі літаратурнай мовы той эпохі, калі працаваў творца, для вызначэння яго месца і ролі ў літаратурна-моўным працэсе [2].

Крыніцамі для “Слоўніка мовы Скарыны” (у 3 т.; Мінск, 1977 – 1994; каля 12 тыс. сл. арт.) У. Анічэнкі сталі кнігі Бібліі, перакладзеныя Ф. Скарынам і надрукаваныя ў Празе ў 1517 – 1519 гг., прадмовы і пасляслоўі да кніг Бібліі, напісаныя Ф. Скарынам, а таксама іншыя выданні Ф. Скарыны (“Псалтыр”, 1517; “Апостал”, 1525).

У рээстр слоўніка ў алфавітным парадку ўключаны: формы назоўнага склону адзіночнага ліку скланяльных часцін мовы і множналікавыя назоўнікі; формы інфінітыва; формы дзеясловаў, якія адрозніваюцца трыманнем, аднакратнасцю, шматкратнасцю, станам; прыназоўнікі; злучнікі; часціцы і прыслоўі; колькасныя, парадкавыя і зборныя лічэбнікі; уласныя імёны; геаграфічныя назвы і словы, вытворныя ад іх (т. 3) і інш.

Тыповы слоўнікавы артыкул складаецца з наступных інфармацыйных зон: 1) зона намінацыі, 2) зона семантычнай інфармацыі, 3) зона функцыянальнай інфармацыі, 4) зона ілюстрацый, 5) зона пашпартызацыі.

КОРЕНИЕ⁽¹⁾ зборн. да *корень*. 1. Карэнне.⁽²⁾ *от винограда убо содомска ест вино ихъ, и корение ихъ отъ гоморы.*⁽⁴⁾ Д 3 62.⁽⁵⁾ *воль снедаеть траву даже до самого корения.*⁽⁴⁾ ЛК 48.⁽⁵⁾ 2. Радаслоўе.⁽²⁾ *Корение народовъ гордыхъ усушили естъ богъ.*⁽⁴⁾ ІС 186.⁽⁵⁾ ◇ *пусти корение:*⁽³⁾ *прелюбодеевъ щепение не пуститъ корения глубоко.*⁽⁴⁾ ПБ 66.⁽⁵⁾

Цыкл матэрыялаў “Тэорыя і гісторыя беларускай лексікаграфіі” Дзмітрыя Дзятко друкуецца з 2016 г. У №№ 7 – 8 змешчаны артыкул “Лексікаграфія як раздзел мовазнаўства: Тэрміны, праблемы, тыпы слоўнікаў”, у №№ 3, 4, 6, 7 за 2017 г. – артыкул “Перыядызацыя гісторыі беларускай лексікаграфіі: XIII – пачатак XX ст.”.

“Слоўнік мовы Янкі Купалы” (у 8 т.; Мінск – Гомель, 1997 – 2012; 31 817 сл. арт.) змяшчае ўсе адлюстраваныя ў мове Янкі Купалы знамянальныя і службовыя словы беларускай мовы. Задачы слоўніка: зафіксаваць кожнае купалаўскае слова, паказаць частотнасць яго ўжывання, вызначыць семантычны аб’ём, падаць характэрныя выпадкі выкарыстання лексем і раскрыць іх функцыі ў мове Янкі Купалы, праілюстраваўшы адпаведнымі прыкладамі.

У першых шасці тамах змешчана апелятыўная лексіка. У шостым томе зарэгістравана анамастычная лексіка з твораў Янкі Купалы, прыведзена частотнасць ужывання і від наймення: персанаж, назва твора, гістарычная асоба, геаграфічны аб’ект і пад. Сёмы і восьмы тамы – дадатак, у які ўвайшла лексіка з твораў Янкі Купалы, не ўключаных у Збор твораў па цэнзурных меркаваннях.

Рээстр слоўніка ўтвараецца назоўнікамі (у тым ліку назоўнікамі-прыдаткамі, абрэвіятурамі, формаі суб’ектыўнай ацэнкі), прыметнікамі, дзеясловамі (у тым ліку дзеепрыметнікамі, дзеепрыслоўямі), прыслоўямі (у тым ліку формаі суб’ектыўнай ацэнкі і формаі ступеняў параўнання), займеннікамі, службовымі часцінамі мовы і выклічнікамі.

“Тлумачальны слоўнік адметнай лексікі ў творах Якуба Коласа” (Мінск, 2003; каля 1800 сл. арт.) Г. Арашонкавай і Н. Чабатар раскрывае значэнне слоў, выкарыстаных Якубам Коласам у мастацкіх і публіцыстычных тэкстах, у дзённіках і лістах, але не зафіксаваных нарматыўнымі даведнікамі беларускай мовы.

“Слоўнік лексічных варыянтаў у мове твораў Якуба Коласа” (Мінск, 2012; каля 3200 сл. арт.) змяшчае разнастайныя відазмяненні аднаго і таго ж слова, якія выкарыстоўваюцца ў творах класіка і захоўваюць тоеснасць лексічнага і граматычнага значэння, марфалагічнай структуры, але адрозніваюцца фанетычным афармленнем або формаўтваральнымі афіксаі.

“Слоўнік мовы “Нашай Нівы” (1906 – 1915)” (у 5 т.; Мінск, 2003 – 2015, т. 1 – 3, выданне працягваецца) пад рэдакцыяй В. Лемцюговай адлюстроўвае лексіку і фразеалогію, якая выкарыстоўвалася на старонках газеты. У першыя чатыры тамы ўключана агульная лексіка і фразеалогія ў поўным аб’ёме. Пяты том павінен змясціць уласныя імёны, прозвішчы, псеўданімы, назвы населеных пунктаў і іншых геаграфічных аб’ектаў. У

рээстр слоўніка ўвайшлі ўсе фанетычна-арфаграфічныя, фанетычна-марфалагічныя, марфалагічныя, словаўтваральныя, графічна-арфаграфічныя варыянты слоў. Матэрыяльнай базай для слоўніка стала 300-тысячная картатэка, створаная шляхам суцэльнага распісвання тэкстаў.

Тыповы слоўнікавы артыкул складаецца з наступных інфармацыйных зон: 1) зона намінацыі, 2) зона частотнай інфармацыі, 3) зона граматычнай інфармацыі, 4) зона стылістычнай інфармацыі, 5) зона семантычнай інфармацыі (значэнне), 6) зона функцыянальнай інфармацыі, 7) зона ілюстрацыі, 8) зона пашпартызацыі.

Вячысты ⁽¹⁾ (10) ⁽²⁾ *прым.* ⁽³⁾ *Паэт.* ⁽⁴⁾ Векавечны; векавы. ⁽⁵⁾ *Вышле сонца сказ вячысты – Ў свет прывет сваім звычайем: З Першым маем! З Першым маем!* ⁽⁷⁾ З Першым маем IV 380 ⁽⁸⁾. *Насельнікаў зямлі вячыстай, Што звывкліся ў крыві купацца, Сярпом і молатам агністым Зраўнуеш, дыктатура працы.* ⁽⁷⁾ Дыктатура працы IV 184 ⁽⁸⁾.

◊ Спаць сном вячыстым ⁽⁶⁾ гл. Спаць.

Адз. м. Р. *вячыстага*: IV 455. В. *вячысты*: IV 380. Т. *вячыстым*: II 89; III 95. М. *вячыстым*: VII 60. ж. Р. *вячыстай*: IV 184. Т. *вячыстай*: V 184. М. *вячыстай*: II 48. н. Т. *вячыстым*: III 59; IV 32 ^(3, 6).

Слоўнік мовы Янкі Купалы.

БАЦЯН ⁽²⁾, **БАТЯН** ^(1, 2) м. ⁽³⁾ *Заал.* ⁽⁴⁾ Бусел. ⁽⁵⁾ *Бацян меле, бацян меле, а крук засыпае, А верабейчык, добры хлопчык муку абирае.* ⁽⁷⁾ 1908, № 24, с. 8. Народная песня ⁽⁸⁾.

Слоўнік мовы “Нашай Нівы” (1906 – 1915).

5. Слоўнікі іншамоўных слоў – тып семантычных лексемных слоўнікаў, у якіх адлюстроўваецца лексіка, што з’яўляецца вынікам працэсу запазычвання – пераходу з іншых моў у беларускую мову слоў, марфем, граматычных канструкцый. Значная частка лексікі, уключанай у слоўнікі іншамоўных слоў, адносіцца да інтэрнацыянальнага лексічнага фонду.

Першыя спробы тлумачэння іншамоўных слоў як часткі лексікі беларускай мовы – глосы С. Полацкага, Ф. Скарыны, В. Цяпінскага, а таксама больш познія лексікаграфічныя працы: “Лексисъ съ толкованіемъ словенскихъ мовъ просто” (Вільня, 1586), “Лексис сиречь реченія въкратъце събранны и из словенскаго языка на просты русскій діялектъ истолкованы Л. З.” (Вільня, 1596) Л. Зізанія; “Лексіконъ славеноросскій и именъ тлъкованіе” (Кіеў, 1627; 2-е выд. Куцейна, 1653) П. Бярынды.

Найбольш аўтарытэтнымі слоўнікамі гэтага тыпу ў сучасным беларускім мовазнаўстве лічацца працы “Слоўнік іншамоўных слоў” (Мінск, 1993; каля 5,6 тыс. сл. арт.), “Слоўнік іншамоўных слоў”

(у 2 т.; Мінск, 1999; каля 25 тыс. сл. арт.), “Слоўнік іншамоўных слоў: актуальная лексіка” (Мінск, 2005; каля 4 тыс. сл. арт.) А. Булыкі; “Слоўнік французскіх запазычанняў у беларускай мове” (Мінск, 2009; каля 3 тыс. сл. арт.) Т. Мальцавай.

Структура тыповага слоўнікавага артыкула ўтвараецца: 1) зонай намінацыі, 2) зонай этымалагічнай інфармацыі, 3) зонай семантычнай інфармацыі.

КАСХАЛВА ⁽¹⁾ (ад тур. *koz* + ар. *helvasa*) ⁽²⁾ – сорт халвы з грэцкіх арэхаў на мёдзе ⁽³⁾.

ПІВОНЯ ⁽¹⁾ (франц. *pivoine*, польск. *piwonია*) ⁽²⁾ – травяністая расліна сям. півоневых з вялікімі чырвонымі, ружовымі ці белымі кветкамі, пашыраная ва ўмераных і горных зонах Еўразіі, на захадзе Паўн. Амерыкі; на Беларусі вырошчваецца як дэкаратыўная ⁽³⁾.

Па сваіх фармальна-зместавых характарыстыках да слоўнікаў іншамоўных слоў набліжаюцца слоўнікі неалагічнай лексікі.

6. Слоўнікі неалагізмаў – тып семантычных лексемных слоўнікаў, у якіх пададзены неалагізмы – словы, што нядаўна з’явіліся ў мове, а таксама новыя значэнні слоў, не ўключаныя ў тлумачальныя слоўнікі літаратурнай мовы.

“Слоўнік новых слоў беларускай мовы” (Мінск, 2009; каля 4500 сл. арт.) В. Уласевіч і Н. Даўгулевіч змяшчае новую лексіку (пераважна запазычаную), не адлюстраваную ў ТСБМ, семантычныя неалагізмы, лексіку 1920-х гг., якая пачала актыўна выкарыстоўвацца ў сучаснай мове: *адсотак, амбасада, закладнік, маклер, пабытовы, спампаваць, флаер, чаўнок* і інш.

ДЗЯРЖАЎЦА, -ы, м. Той, хто кіруе дзяржавай. *Герцаг Гацье стаў дзяржаўцам Фларэнцыі.* ЛІМ. 1996. № 48. С. 3 // *РБС-24.

Своеасаблівым працягам гэтай працы стаў “Беларуска-рускі тлумачальны слоўнік новых слоў і новых значэнняў слоў” (Мінск, 2013; каля 4200 сл. арт.) В. Уласевіч і Н. Даўгулевіч. У ім лексікаграфічнае апісанне слова пашырана за кошт увядзення зоны перакладу (гл. табліцу 1).

Табліца 1.

Слоўнік новых слоў беларускай мовы (2009)	Беларуска-рускі тлумачальны слоўнік новых слоў і новых значэнняў слоў (2013)
ЛАЗАННЯ , -і, ж. (іт. <i>lasagnia</i>). Нацыянальная італьянская стравя на аснове макароны	ЛАЗАННЯ , -і, ж. (іт. <i>lasagnia</i>) (нацыянальная італьянская стравя на аснове макароны) лазанья , -і, ж.

“Словаклад: слоўнік адметнай лексікі” (Мінск, 2013; 2940 сл. арт.) А. Каўруса ўключае беларускую

лексіку, якая шырока ўжываецца ў сучаснай мастацкай і публіцыстычнай літаратуры, аднак не была зафіксавана ў акадэмічных слоўніках: *актыўнік, выступ, гатэль, грудок, жвіроўня, жыццярэйс, заляцанак, зіхуткі, кнігар, кутнік, майдан, набожнік, паганяч, покліч, фундаваць* і інш.

НЕСМАЧ, -ы, ж.; перан. Безгустоўнасць. Думалася паглядзець добры спектакль, каб перабіць несмач банальных пастаноў, абавязкова дыхнуць наветрам мастацтва дзе-небудзь у музеі... (М. Лужанін).

Крыніцамі выбаркі паслужылі матэрыялы прэсы 1990 – 2008 гг., а таксама тэксты, змешчаныя ў сетцы інтэрнэт.

7. Гістарычныя слоўнікі – тып семантычных лексемных слоўнікаў, мэта якіх – адлюстраванне гісторыю слоў на ўсім працягу іх існавання ў мове. У гістарычных слоўніках рэгіструецца фанетычная, графічная, марфалагічная варыянтнасць слова, асноўныя змяненні ў яго семантыцы і прагматычных характарыстыках (ступень выкарыстання, пашыранасць у розных падсістэмах мовы, стылістычная прыналежнасць і інш.).

Існуюць два тыпы гістарычных слоўнікаў: слоўнікі сінхроннага (гарызантальнага) зрэзу і дыяхранічныя слоўнікі. Слоўнікі сінхроннага зрэзу апісваюць лексіку пэўных перыядаў гісторыі мовы. У іх больш падрабязна прасочваецца дынаміка функцыянавання слова. Да даведнікаў гэтага тыпу адносяцца “Слоўнік беларускай літаратурнай мовы XIX ст.” (Лондан, 1973) А. Макміліна, “Канкарданс беларускай мовы XIX стагоддзя” (Мінск, 2015) Н. Сянкевіч.

Дыяхранічныя слоўнікі маюць шырокія храналагічныя межы і ўзнаўляюць гісторыю слова на працягу значных перыядаў развіцця мовы. “Гістарычны слоўнік беларускай мовы” (вып. 1 – 37; Мінск, 1982 – 2017) – дыяхранічны, ён змяшчае лексіку, што ў XIV – пачатку XVIII ст. ужывалася ў сферах побытавага, грамадска-палітычнага, юрыдычнага, сацыяльна-эканамічнага, прафесійна-вытворчага, гаспадарчага, ваеннага, навуковага, культурнага, рэлігійнага жыцця беларускага народа. Крыніцамі матэрыялу сталі старабеларускія арыгінальныя і перакладныя пісьмовыя помнікі – дагаворы, граматы, канцылярска-юрыдычныя дакументы, статуты, летапісы, хронікі, хранографы, воінскія і рыцарскія раманы і аповесці, мемуарная, публіцыстычная, навуковая і рэлігійная літаратура.

Поўны слоўнік арытыкул складаецца з наступных інфармацыйных зон: 1) зона намінацыі, 2) зона граматычнай інфармацыі, 3) зона семантычнай інфармацыі, 4) зона ілюстрацый,

5) зона функцыянальнай інфармацыі, 6) зона пашпартызацыі.

Напавати, напавать, дзеясл. Паіць. хімі рыб'якамі кормил водою напавал та их чвичил (Зб. 261, 1466); пришли дочки попа мадианского... напавати швец до шной студи (Бельск., 416) <...>. Напавати плачу – выклікаць слёзы, жалъ. Домовыхъ встѣхъ, подручныхъ и насъ напаваетъ Горкопаматливого пельинного плачу (Лям., 8).

“**Падручны гістарычны слоўнік субстантыўнай лексікі**” (у 2 т.; Мінск, 2013; каля 24 тыс. сл. арт.) створаны на аснове картатэкі ГСБМ. У ім тлумачыцца найбольш актуальная, шырокаўжывальная частка зарэгістраваных у картатэцы назоўнікаў, якія выконвалі ў старабеларускай мове камунікатыўную функцыю. У “Падручны слоўнік...” не ўвайшлі: а) словы вузкага, пераважна кніжнага ўжытку; б) іншамоўныя запазычаныя; в) асабовыя найменні, утвораныя ад этнонімаў, тапонімаў, антрапонімаў, не звязаныя з асвятленнем паўсядзённага жыцця ў Вялікім Княстве Літоўскім.

У “**Кароткі гістарычны слоўнік беларускай мовы**” (Мінск, 2015; каля 30 тыс. сл. арт.) А. Булькі ўключана старабеларуская лексіка з канцылярска-юрыдычных, актавых дакументаў і арыгінальных твораў XIV – пачатку XVIII ст. У адрозненне ад ГСБМ, у рээстр не трапілі словы вузкага, пераважна кніжнага ўжытку (*аполексія* ‘назва кнігі’, *одигитрия* ‘назва іконы Багародзіцы’, *кипотафшонъ* ‘надмагільны помнік’ і інш.), іншамоўныя ўкрапанні (*адаръ* ‘сакавік’, *квинтиль* ‘ліпень’, *принцепсь* ‘кіраўнік’ і інш.), онімная лексіка, а таксама вытворныя ад яе прыметнікі (гл. табліцу 2).

Табліца 2.

Гістарычны слоўнік беларускай мовы (1982 – 2017)	Падручны гістарычны слоўнік субстантыўнай лексікі (2013)	Кароткі гістарычны слоўнік беларускай мовы (2015)
Пральня наз. <i>Пральня</i> . пральню, выгоны, водлуг ревизыи Богдана Сапеги, при мѣстѣ нашомъ мѣщаномъ Новгородскимъ права Майдебурского заставуемъ (АЮЗР, I, 279, 1598)	Пральня – <i>пральня</i> : пральню, выгоны... мѣщаномъ Новгородскимъ права Майдебурского заставуемъ (АЮЗР, I, 279, 1598)	Пральня гл. прати Прати мыць : речку переходи” в которо” девки хусты прали (Пралог, 5346). – Выпирати, выпранне, выпрати (выпратити), выпративень, исперетис, исправшии, перучий, пирати, пральня, пранье, прачка, прачь, спрати (изопрати, исперети, испрати, сопрати, сперети), сопранне

Канцылярска-юрыдычная, грамадска-палітычная, сацыяльна-эканамічная, канфесійная, бытавая, ваенная, прыродазнаўчая лексіка старабеларускай мовы адлюстравана ў выданні “**Старабеларускі лексікон: падручны перакладны слоўнік**”

(Мінск, 1997; больш за 6000 сл. арт.) М. Прыгодзіча і Г. Цівановай і ў *“Падручным слоўніку старабеларускай літаратурнай мовы”* (Віцебск, 2004; каля 4000 сл. арт.) А. Дзядовай і В. Зіманскага.

Узор апісання лексікі адной пэўнай сферы ў гістарычным аспекце – *“Рэлігійны слоўнік старабеларускай мовы”* (Баранавічы, 2003; каля 4 тыс. сл. арт.) І. Будзько.

8. Этымалагічныя слоўнікі – тып семантычных лексемных слоўнікаў, у якіх змяшчаюцца асноўныя звесткі пра паходжанне і гісторыю развіцця слоў адной мовы ці групы або сям’і роднасных моў.

Вылучаюць два тыпы этымалагічных слоўнікаў: навуковыя (поўныя) і папулярныя (кароткія, школьныя).

Навуковы слоўнік характарызуецца максімальна шырокім рээстрам, дакладным аналізам розных пунктаў гледжання на этымалогію пэўнага слова, наяўнасцю бібліяграфіі. У іх фіксуецца першаснае значэнне слова, узнаўляецца яго архаічная форма, паказваецца, як утварылася слова, якая прымета ляжыць у яго аснове і г. д. Кожны артыкул будзеца як разгляд этымалогіі аднаго слова (каранёвага або вытворнага).

Папулярны слоўнік мае абмежаваны рээстр, вызначаецца агульнадаступным выкладам слоўнікавых артыкулаў, адсутнасцю бібліяграфічных спасылак.

Беларуская лексіка ўпершыню была ўключана ў *“Корнеслов русского языка, сравненного со всеми главнейшими славянскими наречиями и с двадцатью четырьмя иностранными языками”* (СПб., 1842) Ф. Шымкевіча і ў *“Этымалагічны слоўнік славянскіх моў”* (Вена, 1886) Ф. Міклашыча.

Праца над шматтамовым *“Этымалагічным слоўнікам беларускай мовы”* пачалася ў сектары агульнага і славянскага мовазнаўства Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР у 1966 г. (В. Мартынаў, А. Супрун, Г. Цыхун, Р. Краўчук, А. Міхневіч і інш.), першы том выйшаў у 1978 г. Напрыканцы мінулага года выйшаў з друку 14-ы том слоўніка (галоўны рэдактар Г. Цыхун), у якім завершана этымалагічная распрацоўка літары Т. Слоўнік адлюстроўвае: а) словаўтваральныя і семантычныя архаізмы; б) новыя з’явы ў мове (у тым ліку тэрытарыяльна абмежаваныя); в) запазычаную лексіку; г) экспрэсіўную лексіку; д) інфармацыю пра геаграфічнае пашырэнне лексікі. Крыніцамі для стварэння выдання сталі больш за 120 слоўнікаў, манаграфій, навуковых артыкулаў, апублікаваных у XIX – XX стст. ЭСБМ мае важнае значэнне не толькі для нацыянальнага мовазнаўства, але і для славянскай лінгвістыкі ўвогуле [1, с. 35].

Слоўнікавы артыкул складаецца з наступных інфармацыйных зон: 1) зоны намінацыі, 2) зо-

ны гістарычна-словаўтваральнай інфармацыі, 3) зоны пашпартызацыі.

Агрэст⁽¹⁾, ст.-бел. *agrestъ* (1722)⁽²⁾ (Булыка, Запазыч.)⁽³⁾ з польск. *agrest*⁽²⁾ (Рыхардт, Poln., 29; Кюнэ, Poln., 39)⁽³⁾, якое з італ. *agresto*⁽²⁾ (Брандт, РФВ, 18, 19; Брукнер, РФ, 7, 172; Фасмер, 1, 61; Саднік – Айцэт-мюлер, 1, 13)⁽³⁾.

Сыгнёт⁽¹⁾ ‘пярсцёнак з пячаткай’⁽²⁾ (Нас., Сцяшк.)⁽³⁾, *сыгнэт ‘тс’*⁽²⁾ (Касп.)⁽³⁾, ‘залаты персцёнак’⁽²⁾ (маладз., Гіл.)⁽³⁾. Ст.-бел. *сыгнеть* (*сегнеть, сегнитъ, секгнеть, сигнеть, сыгнеть*) ‘тс’ з 1498 г., запазычанне са ст.-польск. *sygnet* (XV ст.), якое з с.-лац. *signetum*⁽²⁾ (Булыка, Лекс. запазыч., 34)⁽³⁾, што да лац. *signum* ‘знак’⁽²⁾ (Брукнер, 528)⁽³⁾.

Па сваім змесце слоўнікавыя артыкулы могуць быць рознымі ў залежнасці ад этымалагічнага “характару” слова і наяўнай літаратуры па яго паходжанні. У зоне гісторыка-словаўтваральнай інфармацыі паказваецца сфера пашырэння і характар пераафармлення слова ў розных мовах. Гэта важна для вызначэння шляхоў пранікнення слова ў беларускую мову, для акрэслення геаграфіі новых слоў, этымалогіі розных варыянтаў аднаго і таго ж слова, характэрных прыёмаў апрацоўкі т. зв. інтэрнацыяналізмаў у асобных славянскіх мовах.

Паходжанне слоў, агульных для беларускай мовы з іншымі ўсходнеславянскімі мовамі, можна ўдакладніць па выданнях, падрыхтаваных рускімі, украінскімі, нямецкімі і іншымі лінгвістамі: *“Этимологический словарь славянских языков: праславянский лексический фонд”* (вып. 1 – 39; М., 1974 – 2014; выданне працягваецца); *“Этимологический словарь русского языка”* (т. 1 – 4; М., 1964 – 1973; 4-е выд. 2009) М. Фасмера; *“Этимологический словарь русского языка”* (вып. 1 – 10; М., 1963 – 2007; выданне працягваецца) пад рэд. М. Шанскага (да 1999), А. Жураўлёва (з 1999); *“Историко-этимологический словарь современного русского языка”* (у 2 т.; М., 1993; 5-е выд. 2002) П. Чарных; *“Этимологичний словник української мови”* (у 2 т.; Вініпег, 1962 – 1982) Я. Рудніцкага; *“Этимологичний словник української мови”* (у 8 т.; т. 1 – 7; Кіеў, 1982 – 2012) і інш.

Працяг будзе.

Спіс літаратуры

1. Капылоў, І. Рупліўцы на ніве роднага слова: Інстытуту мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы – 80 гадоў / І. Капылоў, Л. Куцэвіч // Роднае слова. – 2009. – № 10. – С. 32 – 36.
2. Шчэрбін, В. Ад пісьменніцкіх глос – да поўных слоўнікаў мовы пісьменніка / В. Шчэрбін // Роднае слова. – 2003. – № 11. – С. 16 – 21.

Дзмітрый ДЗЯТКО,
кандыдат філалагічных навук.

Аўтар ахвяруе ганарар на развіццё часопіса.